

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH KOMPETENTLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Turdialiyev Xasanxon Xamraliyevich.

Fargʻona — Temurbeklar maktabi harbiy akademik litseyi tatix fani oʻqituvchisi

Anotatsiya: Ushbu maqolada korrupsiya tushunchasining mazmuni va mohiyati, korrupsiyaga qarshi kurash kompetentligini takomillashtirish boʻyicha nimalar toʻsiq boʻlmoqda va dolzarb pedagogik muammolar haqida soʻz yuritilgan.

Abstract: This article discusses the meaning and essence of the concept of corruption, what are the obstacles to improving the competence of the future teachers in the fight against corruption, and current pedagogical problems.

Kalit soʻzlar: korrupsiya, boʻlajak oʻqituvchilar, OTM sifati, korrupsiyaga qarshi kurash kompetentligi, dolzarb pedagogik muammolar.

Key words: corruption, future teachers, quality of HEIs, anti-corruption competence, current pedagogical problems

Korrupsiyaga qarshi kurashishda aholining barcha qatlamlari, eng yaxshi mutaxassislar jalb qilinmas ekan, jamiyatimizning barcha aʼzolari, taʼbir joiz boʻlsa, —halollik vaksinasi bilan emlanmas ekan, oʻz oldimizga qoʻygan yuksak marralarga erisha olmaymiz. Biz korrupsiyaning oqibatlarini bilan kurashishdan uning barvaqt oldini olishga oʻtishimiz kerak. SHavkat Mirziyoev

Hozirgi kunda Boʻlajak oʻqituvchilarda korrupsiyaga qarshi kurash kompetentligini takomillashtirish mazmunida oʻqituvchilarni tarbiyalash va rivojlantirishda axborot texnologiyalari yordamida va amaliy tadbirlar uchrashuvlar tashkil etish dolzarb masalaga aylandi. Boʻlajak oʻqituvchilarda korrupsiyaga qarshi kurash mafkuraviy imunitetni shakllantirish va rivojlantirishda quyidagi metodlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir: kuzatish, anonim soʻrovnomalar, didaktik oʻyinlar, topshiriqlar, juftlikda ishlash, musobaqa, viktorina, nostandart ijodiy topshiriqlar va boshqalar.

Oʻzbekiston Respublikasining korrupsiyaga qarshi kurashish toʻgʻrisida qonuning 18-modda esa taʼlim muassasalarida korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi huquqiy taʼlim va tarbiya olib borish haqida koʻrsatmalar kiritilgan. Taʼlim muassasalarida korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi huquqiy taʼlim va tarbiya belgilangan davlat taʼlim standartlariga muvofiq amalga oshiriladi.

Davlat taʼlimni boshqarish organlari va taʼlim muassasalari korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi davlat siyosatining asosiy yoʻnalishlarini inobatga olgan holda taʼlim muassasalarida huquqiy taʼlim va tarbiyaga, mutaxassislarni kasbiy tayyorlashning sifatini oshirishga, taʼlim dasturlarini doimiy ravishda takomillashtirib borishga qaratilgan chora- tadbirlarni ishlab chiqadi. Bizning tanlov fanimiz ham aynan qonunning mazkur moddasiga asoslanadi. Taʼlim muassasalarida korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi huquqiy taʼlim va tarbiya belgilangan davlat taʼlim standartlariga muvofiq amalga oshiriladi.

Davlat ta'limni boshqarish organlari va ta'lim muassasalari korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo_nalishlarini inobatga olgan holda ta'lim muassasalarida huquqiy ta'lim va tarbiyaga, mutaxassislarni kasbiy tayyorlashning sifatini oshirishga, ta'lim dasturlarini doimiy ravishda takomillashtirib borishga qaratilgan chora- tadbirlarni ishlab chiqadi.

Davlat organlarining xodimlari ularni korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar sodir etishga ko_ndirish maqsadida biror-bir shaxs o_zlariga murojaat etganligiga doir barcha hollar to_g_risida, shuningdek davlat organlarining boshqa xodimlari tomonidan sodir etilgan shunga o_xshash huquqbuzarliklarning o_zlariga ma'lum bo_lib qolgan har qanday faktlari haqida o_z rahbarini yoxud huquqni muhofaza qiluvchi organlarni xabardor etishi shart. Ushbu majburiyatning davlat organlarining xodimlari tomonidan bajarilmaganligi qonun hujjatlariga muvofiq javobgarlikka sabab bo_ladi.

Korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar sodir etganlik qonun hujjatlariga muvofiq javobgarlikka sabab bo_ladi.

Korrupsiyaga oid huquqbuzarlik sodir etgan shaxslar sudning qaroriga ko_ra muayyan huquqlardan, shu jumladan muayyan lavozimlarni egallash huquqidan qonunga muvofiq mahrum etilishi mumkin.

Yuridik shaxslar korrupsiyaga oid huquqbuzarliklarni sodir etganlik uchun qonunda belgilangan tartibda javobgar bo_ladi. Korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar to_g_risida axborot berayotgan shaxslar davlat himoyasida bo_ladi.

Korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar to_g_risida axborot berayotgan shaxslarni ta'qib etish qonunga muvofiq javobgarlikka sabab bo_ladi.

Korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar natijasida qabul qilingan qarorlar manfaatdor shaxsning arizasiga ko_ra vakolatli davlat organi, boshqa tashkilot yoki mansabdor shaxs tomonidan bekor qilinishi yoxud o_zgartirilishi yoki sud tartibida haqiqiy emas deb topilishi mumkin.

Korrupsiya jamiyatdagi shunday illatki, u ma'lum bir sohaga emas, balki butun jamiyat taraqqiyotiga to_g_anoq bo_ladi. Davlatni ich-ichidan emiradigan ana shunday illat – korrupsiya va poraxo_rlikdir. Aynan shu illat sababli ko_plab davlatlarning inqirozga yuz tutgani ham tarixdan ma'lum. Mazkur qonun jamiyatdagi shu illatni tugatish uchun ishlab chiqildi

Oliy ta'lim tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida olib borilayotgan ishlar 7 ta bo_limdan iborat «Yo_l xaritasi», ya'ni umumiy tashkiliy-amaliy chora-tadbirlar, qabul jarayoni, ta'lim berish va talabalar bilimni baholash, o_qishni ko_chirish, o_qishga tiklash va nostrifikatsiya, OTMlar faoliyatini takomillashtirish, professor-o_qituvchilarning ijtimoiy himoyasi, byudjet mablag_laridan maqsadli foydalanishdan iborat va uning asosidagi 42 ta band ijrosiga vazirlik mas'ul etib belgilangan

O_zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimining barcha rahbar va xodimlari —Ta'lim to_g_risidagi Qonun va O_zbekistonni rivojlantirishning beshta ustuvor yo_nalishi bo_yicha Harakatlar strategiyasi va Taraqqiyot strategiyasi ijrosini samarali ta'minlashda oliy ta'lim sohasidagi islohotlarning o_ta muhim ahamiyatini va dolzarbligini to_liq anglagan holda:

birinchidan, oliy ta'lim muassasalarini tajribali, halol va pok vijdonli, mas'uliyatli professor-o'qituvchi va xodimlardan shakllantirib, ularning vazifalarini aniq belgilab berish;

ikkinchidan, abituriენტlarning oliy o'quv yurtlariga qabul qilish jarayoniga, kasbiy (ijodiy) imtihonlarni o'tkazishga, talabalar bilimni baholashga hamda o'qishini ko'chirish yoki qayta tiklashga, o'qishlarini boshlashi uchun turli xil sun'iy to'siqlarga, fuqarolardan har xil noqonuniy to'lov undirilishiga yo'l qo'yilmasligiga ko'maklashadigan —Jamoatchilik kengashini tashkil etib, adolat va shaffoflikni ta'minlash;

uchinchidan, talabalarining o'qishni ko'chirish va qayta tiklash to'g'risidagi murojaatlarini rad etish, ortiqcha hujjatlar talab qilish holatlarining oldi olinishini, shuningdek, fuqarolarning arizalarini o'z vaqtida ko'rib chiqilishi hamda ortiqcha ovoragarchiliklarga yo'l qo'yilmasligini ta'minlash;

to'rtinchidan, professor-o'qituvchi va talaba o'rtasidagi byurokratik to'siqlarga yo'l qo'yilmaslik choralari ko'rib, ularning faoliyatini doimiy tahlil qilib borishni, baholash mezonlaridagi shaffoflikni kuchaytirib, adolat ularning bilimni baholashda asosiy faktor bo'lishini belgilovchi choralarni ko'rish;

beshinchidan, oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishning (davlat byudjeti, shu jumladan, markazlashtirilgan mablag'lar hisobidan, o'qitishning to'lov kontrakt shakli, rivojlantirish jamg'armasi va grant mablag'lari hisobidan) amaldagi me'yoriy-huquqiy hujjatlariga rioya qilinishini, xarajatlar ko'rsatkichlarini shakllantirish tartibiga amal qilish va ichki moliyaviy taftish ishlarini takomillashtirishni, ushbu jarayonda korrupsiyaga oid holatlarni o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etilishini qat'iy nazoratini hrnatish;

oltinchidan, kadrlarni qayta tayyorlash, ularning malakasini oshirish, ilmiy-tadqiqot ishlarini tayyorlash va tatbiq etish, xodimlarni ishga qabul qilish va lavozimga tayinlash, ta'lim muassasalarini maqsadli o'rganish kabi masalalar bilan bog'liq barcha ishlarda korrupsiyaning oldini olish va shaffoflikni ta'minlashga jiddiy e'tibor qaratish;

yettinchidan, tizimda korrupsiyaning oldini olish va barcha jarayonlarda shaffoflikni ta'minlashga qaratilgan targ'ibot-tashviqot, tushuntirish ishlari hamda ma'naviy-ma'rifiy va tashkiliy tadbirlarni (o'rganishlar, ijtimoiy so'rovlar, tanlovlar va boshqalar) yuqori saviyaga ko'tarish vazifalari bajarish.

Yuqoriga ko'rsatilgan qonun-qoidalarni ijrosini taminlash maqsadida Oliy ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchida korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida olib borilayotgan ishlar takomillashtirishda, Farg'ona davlat universiteti korrupsiyaga qarshi kurashish

—Komplayens nazoratli tizimini va Tyutorlik faoliyati bilan ishlayotgan uztozlar bilan 2021-2022 yil va 2022-2023 yil o'quv yili davomida amaliy ishlar olib borildi. Tyutorlik faoliyati bilan shugullanayotgan ustozlar bilan Bo'lajak o'qituvchida korrupsiyaga qarshi kurashish kompetentligini takomillashtirish maqsadida yillik ish rejalariga kiritilib yil davomida amaliy ishlar olib borildi.

Universitet sharoitida korrupsiyaga qarshi kompetensiyani shakllantirish modeli, metodolik komponent mazmuni komponenti maqsad: korrupsiyaga qarshi kompetensiyatining yuqori darajasiga bo'lgan tizimini shakllantirish.

Bo'lajak o'qituvchida korrupsiyaga qarshi kurashish kompetentligini takomillashtirish Vazifalar:

1. Fuqarolik xulq-atvorining huquqiy va axloqiy me'yorlarini amaliy rivojlantirish va qo'llash zarurligini anglash uchun sa'y-harakatlarni safarbar etish.

2. Rivojlanishning madaniy va intellektual darajasini oshirish, samarali intellektual faoliyat qobiliyatini tarbiyalash.

3. Kasbiy sohada ma'suliyatni tarbiyalash.

4. Ijtimoiy passivlikni yengish.

5. Faoliyat fuqarolikni tarbiyalash.

6. Korrupsiyaga qarshi munosabatni shakllantirish.

Bo'lajak o'qituvchida korrupsiyaga qarshi kurashish kompetentligini takomillashtirish Prinsiplari:

1) korrupsiyaga qarshi komponentga e'tibor qaratgan holda universitetdagi o'quv jarayonini kasbiy ta'limga yo'naltirish;

2) Ta'lim jarayoniga integratsiyalashuv;

3) Talabalarni asosiy va kasbiy madaniyatga jalb qilish orqali korrupsiyaga qarshi kompetensiyasini shakllantirish jarayonini boshqarish;

4) Kasbiy tayyorgarlik jarayonida talabaning korrupsiyaga qarshi sub'ektiv pozitsiyasini ta'minlash;

5) Sub'ektlari o'rtasidagi munosabatlarni insonparvarlashtirish; Baholash komponenti diagnostik qilish pedagogik yordam:

1. Pedagogik sharoitlarni tashkil etish.

2. Shaxs xususiyatlarini shakllantirishga pedagogik yordam.

3. Ta'sir qilish, yordam berish, shakllantirish va mustahkamlashni pedagogik nazorat qilish.

4. Ketma-ket asoratlanish tamoyilining pedagogik yechimi. Kasbiy ta'lim bosqichlar:

1. Kognitiv

2. Motivatsion

3. Reproduktiv

4 Rivojlanish

Kasbiy ta'lim korrupsiyaga qarshi kompetensiyatni shakllantirishni baholash mezonlari tizimi, Psixologik kognitiv tartibga soluvchi ijtimoiy-professional korrupsiyaga qarshi status shakllanishini boshlangan darajalari

1-qabul qilib bo'lmaydigan 2-past

3-qoniqarli 4-o'rta

5-yuqori

Korrupsiyaga qarshi yuqori saviyaga ega bo'lgan shaxsni shakllantirish bosqichlarning ta'lim mazmuni korrupsiyaga qarshi kompetensiyasini yuqori darajasiga bo'lgan profession shakllantirish.

Ta'lim tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlari ishlab chiqish zarur unda bo'lajak o'qituvchilarda axborotning ochiqligi va shaffofligiga qo'yiladigan talablarni

belgilab beradi ta'lim tashkilotlari faoliyati, ta'limning huquqiy holati tashkilotlar, shuningdek, pedagogik xodimlarning huquqiy maqomi, o'zlar talabalar va ularning ota-onalari (qonuniy vakillari) O'zbekiston Ta'lim va fan vazirligi o'z vakolatlari doirasida Korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan bir qator farmoyishlar qabul qilish lozim. Oliy o'rta ta'lim vazirligi tomonidan shaxsiy qiziqishning paydo bo'lishi olib keladigan yoki olib kelishi mumkin bo'lgan ish majburiyatlari manfaatlar to'qnashuvi ta'lim va fan sohalarida korrupsiyaga qarshi kurashish rejasi, nizomlarini ishlab chiqish.

Har bir universitetda o'zining korrupsiyaga qarshi kurash dastur bo'lishi kerak. Dasturning asosiy maqsadi korrupsiyani yo'q qilish bo'lishi kerak korrupsiyani yuzaga keltiruvchi sabab va shart-sharoitlar, korrupsiyaning oldini olish ko'rinishlari. Universitetdagi korrupsiyaga qarshi dastur Asosiy maqsadi korrupsiyaga olib keladigan sabablarni bartaraf etishdir. Bo'lajak o'qituvchilarda korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashishning muhim omili shakllantirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 3-yanvar, O'RQ-419-son Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida qonun <https://lex.uz/docs/-3088008>

2. O'zbekiston Respublikasi 2019 yil 27 maydagi — O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi PF-5729-sonli Farmoni <https://lex.uz/docs/-4355387>

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020- yil 29- iyundagi PF-6013-sonli — O'zbekiston Respublikasida Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risidagi farmoni <https://lex.uz/docs/-4875784>

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari

4. Shavkat Mirziyoyev 2017 — 2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi Toshkent sh., 2017-yil 7-fevral, PF-4947-son

5. Shavkat Mirziyoyev 2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi Toshkent sh., 2022-yil 28-yanvar, PF-60-son

6. Shavkat Mirziyoyev Tanqidiy tahlil, qatitartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak.

Asosiy adabiyotlar

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022- yil 11- maydagi PQ-240-son qarori <https://lex.uz/docs/-6000285>

5. O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurash Agentligi ma'lumotlaridan <https://kun.uz/docs/66056438>

6. <https://daryo.uz/2022/05/04/ozbekistonda-56-foiz-oqituvchilar-salohiyati-talab-darajasida-emas-xalq-talimi-vaziri/>ysclidql3u95ewsx1.